

ÖĞRETMENLERİN DİJİTAL ETİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ**EXAMINATION OF TEACHERS' DIGITAL ETHICAL ATTITUDES**Osman DOĞAN¹, Pınar YILDIRIM DOĞAN², Ecmel Ekrem KILIÇ³**Makalenin Alanı: Eğitim Teknolojileri****Makale Bilgileri****Geliş Tarihi**

16.11.2022

Kabul Tarihi

16.11.2022

Anahtar KelimelerÖğretmen,
Dijital,
Etik.**Özet**

Dünyadaki ekonomik, teknolojik, politik ve kültürel olaylardaki değişimlerden ilk etkilenen alanlardan biri eğitimidir. Yaşanan değişimlere ayak uydurabilen insanlar yetiştirmek ve adaletsizliğe neden olan değişimlerin önüne geçmek için eğitim sistemi dolayısıyla bu işe hazırlanan öğretmen ve eğitimcilere görev verilir. Dijitalleşme, küreselleşme ve uluslararası göçün etkilerinin devam ettiği ülkemizde farklı özelliklere sahip insan sayısının arttığı, farklı kültürel özelliklere sahip insanlarla beden ve ruh sağlığının dijitalleştiği söylenebilir. 155 öğretmen üzerinde yapılan anket uygulamasındaki analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının öğrenim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlara göre yüksek lisans mezunlarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Article Info**Received**

16.11.2022

Accepted

16.11.2022

KeywordsTeacher,
Digital,
Ethical.**Abstract**

Education is one of the areas first affected by the changes in economic, technological, political and cultural events in the world. In order to raise people who can keep up with the changes and to prevent changes that cause injustice, teachers and educators are assigned to prepare for this job due to the education system. It can be said that the number of people with different characteristics has increased in our country, where the effects of digitalization, globalization and international migration continue, and the physical and mental health of people with different cultural characteristics has become digital. According to the results of the analysis of the questionnaire applied to 155 teachers, it was determined that the digital ethics score showed a statistically significant difference in terms of educational status. It is seen that the scores of master's graduates are higher than the average scores.

1. GİRİŞ

Etik, bireysel ve toplumsal ilişkilerin ve insan davranışının değerini dikkate alarak karar vermeye yön veren bir değere sahiptir (Yanikkaya, 2012).

Bu konuda günümüzde çocuklara ve gençlere dijital tutum ve davranış kazandırmak için aile desteğinin önemli olduğu kabul edilmekle birlikte okulların bu konuda daha etkili olabileceği söylenebilir (Ribble, 2011: 32). Okul, toplumda birliğin, ilerlemenin ve barışın sağlanmasında etkili araçlardan biridir. Okullarda verilen planlı ve mesleki eğitim sayesinde kişilerin toplumdaki yasalara, değerlere ve değişimlere uyum sağlaması sağlanır (Erol, 2011).

¹ Sultanbeyli TOGEMDER Özel Eğitim Anaokulu, İstanbul, e-mail: o.dogan532@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0106-341X (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

² Esma Sultan Anaokulu, İstanbul, e-mail: pinar.ydogan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0701-4838

³ Erol Yüksel Ortaokulu, İstanbul, e-mail: ekrem.ant@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0751-6037

Bu mesleki öğrenme ortamının kullanıcıları ise öğretmenlerdir (Ekşi ve Ersoy, 2020). Bu bağlamda gelecekte öğretmenlik mesleğini yapacak olan öğretmenlerin ve geleceğin öğretmenlerinin “dijital etik” konusunda bilinçlendirilmeleri, doğru davranışlarda bulunmalarının ve doğru tutuma sahip olmalarının sağlanması çevrecilere örnek olması açısından önemlidir.

1.1. Dijital Etik

Dijital etik; Teknolojinin sosyal, politik ve ahlaki alan üzerindeki etkisinin incelenmesi ile ilgilenir. Dijital etik, bilim teknolojileri aracılığıyla olumlu bir şekilde bir toplum yaratmak için dijital dünyada hangi normlara ve değerlere ulaşmak istediğimiz sorusuyla ilgilenir. Dijital etik, karmaşık ve değişen sistemlerin, kaotik olayların ve teknolojilerin toplumu etkilediği bir dünyayı ifade eder. Bu karmaşayla başa çıkmanın bir yolu, yaptıklarımız hakkında bildiklerimiz konusunda dürüst ve açık olmaktır. Doğası gereği ulaşılamaz olanı bilmemekten sorumlu tutulamayız (Hoven, 2015: 59).

Risk toplumunda sosyolog Ulrich Beck'e benzer şekilde, kontrolsüz risklerin artan doğası ve toplum anlayışımızı inşa etme biçimimizdeki belirsizliğin artması ve bununla ilgili sorular, dijital toplumdaki belirsizlik çeşitli beklenmedik risklere neden olur (Beck, 1992: 20-23). Farklı teknolojilerin insanların yaşamları üzerinde ne gibi bir etkisi olacağını tahmin etmeye çalıştığımız için, bu risk toplumu kavramı dijital davranış araştırmaları için uygun görünmektedir.

Dijital etik, teknolojinin politik, sosyal ve ahlaki yaşamlarımızı nasıl şekillendirdiği ve etkileyeceği ile ilgili çalışma alanıdır (Henshall, 2018). Uygulamalı bir etik önerme olarak dijital etiğin analizi için kapsamını ve hangi bakış açısıyla ilişkili olduğunu bilmek çok önemlidir. Bunun nedeni, uygulamalı etiğin uygulama alanında ortaya çıkan sorunların tartışılmasını ve bir sonuç listesi sunulmasını içerdiği anlaşıldığından, dijital etik uygulamalarının çoğu ve ilgili kavramlar ve operasyonlar bölümüdür.

1.2. Dijital Etik ve Dijital Etiğin Öğretmenlik Mesleği için Gerekliliği

Her iş grubu için çalışmalarında izleyecekleri evrensel ve sosyal ilkeler vardır. Bu ilkeler, ilgili meslekte istenen davranışlar nedeniyle mesleki etiği yönetir. Mesleki etik, bir görevi yerine getirirken uyulması gereken kabul edilebilir ilke, prosedür, tutum ve uygulamalardır (Karataş ve ark, 2019). İş etiği, şirketten şirkete değişen ancak bir işin yürütülmesindeki iyi veya kötü uygulamaları kabul etmelerini sağlayan temel değerlerdir (Hill, 2004).

Öğretmenlik mesleği, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de insan yetiştirmenin ön planda tutulduğu bir meslek olup, bu mesleği icra edenlerin gerek okul içinde gerekse okul dışında öğrencilere ve topluma örnek teşkil eden etik bir duruş sergilemeleri gerekmektedir (Şentürk, 2009).

Öğretmenler, eğitim ve öğretim hizmetlerini sunarken ve sosyal medyada özel hayatlarına ilişkin içerikleri paylaşırken dijital teknolojileri kullanıyorlar. Aynı zamanda öğrenciler için mesajlaşma ve sosyal medya yazılımlarında eğitici içerikler paylaşılabilir. Bu bağlamda geleceğin öğretmenleri olan öğretmen ve öğretmen adaylarının sadece okullarda değil dijital ortamlarda da dikkate almaları gereken sorumluluklar olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin ve bu mesleği icra edecek öğretmen adaylarının dijital ortamdaki paylaşımları, öğrencilere rol model olmaları nedeniyle önemlidir. Dijital ortamdaki paylaşımların internet sunucularından silinmediğini ve öğrencilerin öğretmenlerine ilişkin içeriklere ulaşımının kolaylığı göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının dijital ortamdaki etik kurallara uymaları zorunlu hale gelmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Dijital etik, teknolojinin kullanımıyla ilgili sorunlar ortaya çıktığında başlayan ve bilgisayar etiği, internet etiği, sosyal medya etiği ve bilişim etiğini içeren geniş bir kavramdır. Son zamanlarda yapay zekâ ve robotik uygulamalarında etiğin nasıl olacağı tartışmalarının merkezinde yer alan ve tasarım sürecinde halen üzerinde çalışılan bir alan olmuştur. Zamanla bilişim teknolojilerinin gayri resmi kullanımları tek bir başlık altında toplanmış ve internet ve siber etiği de kapsayan "bilgi etiği" kavramı çeşitli alanlarda literatürde yer bulmuştur. Daha sonra internetin iletişim ve iletişim için kullanıldığı sosyal medyada etik dışı uygulamaların artmasıyla birlikte "sosyal medya etiği" kavramı ortaya çıkmış ve karakterle ilgili bilişim etiği kavramında somutlaşmıştır. Böylece bilişim etiği, "bilgisayar ve internet etiği" yanında "sosyal medya etiğini de kapsayan bir kavram haline gelmiştir.

1.4. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı öğretmenlerin dijital etik tutumlarının demografik özellikleriyle arasındaki ilişkisinin tespit edilmesidir.

1.5. Problem Cümlesi

Çalışmanın ana problem cümlesi öğretmenlerin dijital etik davranışlarıyla demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mı? şeklindedir.

1.6. Alt Problemler

1. Dijital etik davranışı yaşa göre farklılık gösterir mi?
2. Dijital etik davranışı cinsiyete göre farklılık gösterir mi?
3. Dijital etik davranışı medeni durumuna göre farklılık gösterir mi?
4. Dijital etik davranışı öğrenim durumuna göre farklılık gösterir mi?
5. Dijital etik davranışı çalışılan okulda görev yapma süresine göre farklılık gösterir mi?
6. Dijital etik davranışı mesleki kıdeme göre farklılık gösterir mi?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin analizi açıklanmaktadır.

2.1. Araştırma Deseni

Öğretmenlerin dijital etik davranışlarıyla kişisel özellikleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla çalışmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu mevcut şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Karasar, 2009: 77).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, 2022 - 2023 eğitim - öğretim yılında İstanbul ili Sultanbeyli ilçesindeki görev yapan 155 öğretmen oluşturmuştur. Tablo 1’de çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Gruplar	Cinsiyet		TOPLAM	
	Kadın	Erkek		
	f	f	f	%
	75	80	155	100

Tablo 1 incelendiğinde 75 kadın katılımcı, 80 erkek katılımcı olmak üzere toplam 155 kişilik çalışma grubunun olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Dijital Etik Tutum Ölçeği (DETÖ): DETÖ’nün hazırlanmasının ilk aşamasında, kuramsal yapının kapsam geçerliğini ve alt boyutlarını temsili için aday ölçek maddeleri

oluşturulmuştur. Bu kapsamda; dijital etik ile ilgili maddelerin toplanacağı öngörülen 36 madde yazılmıştır. Daha sonra ölçeğin geçerliğinin sağlanmasına yönelik olarak yazılan maddelerin uygunluğu, yeterliliği ve belirlenen boyutlara uyumuna ilişkin uzmanlardan görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler ölçekten çıkarılmış ve bazı maddelerin ifade biçimlerinde değişikliğe gidilmiştir. Böylece 15 maddeden oluşan taslak bir ölçme aracına ulaşılmıştır.

Ön uygulama için son şekli verilen 15 maddeli DETÖ’de 5’li likert dereceleme yapılmıştır. Buna göre; “5: Tamamen Katılıyorum”, “4: Katılıyorum”, “3: Kısmen Katılıyorum”, “2: Katılmıyorum” ve “1:Hiç Katılmıyorum” şeklinde tanımlanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Google Form kullanılarak öğretmenlere ulaşılmıştır. Öğretmenlerin uyguladıkları formlar elektronik olarak alınmıştır.

2.5. Veri Analizi

SPSS 26.0 istatistik programı kullanılarak ölçek soruları T-testi ve Anova testiyle sonuca ulaştırılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın verilerine dayalı olarak elde edilen bulgulara ve bulgulara ait yorumlara yer verilmektedir.

3.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Dijital etiğin yaş bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Dijital Etiğin Yaş Bakımından İncelenmesi

	Yaş	n	Ort.	ss	F	p
Dijital Etik	25-35	106	1,3197	,40389	3,559	,030
	36-45	33	1,4411	,57298		
	46-60	16	1,4931	,48512		

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.2. İkinci probleme ilişkin bulgular

Dijital etiğin cinsiyet bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Dijital Etiğin Cinsiyet Bakımından İncelenmesi

	Cinsiyet	n	Ort.	ss	t	p
Dijital Etik	Kadın	75	1,2978	,39608	-1,753	,189
	Erkek	80	1,4250	,49809		

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.3. Üçüncü probleme ilişkin bulgular

Dijital etiğin medeni durum bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Dijital Etiğin Medeni Durum Bakımından İncelenmesi

	Medeni Durum	n	Ort.	ss	t	p
Dijital Etik	Bekar	121	1,3526	,42689	-,558	,090
	Evli	34	1,4020	,54777		

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının medeni durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.4. Dördüncü probleme ilişkin bulgular

Dijital etiğin öğrenim durumu bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan T- testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Dijital Etiğin Öğrenim Durumu Bakımından İncelenmesi

	Öğrenim Durumu	n	Ort.	ss	t	p
Dijital Etik	Lisans	118	1,2966	,37464	-3,377	,000
	Yüksek Lisans	37	1,5766	,60566		

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının öğrenim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlara göre yüksek lisans mezunlarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Dijital etiğin çalışılan okulda görev yapma süresine göre farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Dijital Etiğin Çalışılan Okulda Görev Yapma Süresi Bakımından İncelenmesi

	Okulda Görev Süresi	n	Ort.	ss	F	p
	1-5 yıl	125	1,3262	,42421		
Dijital Etik	6-10 yıl	22	1,5505	,56498	2,411	,093
	11-20 yıl	8	1,4306	,51241		

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının çalışılan okulda görev yapma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Dijital etiğin mesleki kıdem süresi bakımından farklılık gösterme durumunun analiz edilmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları tabloda verilmiştir.

Tablo 7. Dijital Etiğin Mesleki Kıdem Bakımından İncelenmesi

	Mesleki Kıdem	n	Ort.	ss	F	p
	1-5 yıl	73	1,2633	,31563		
Dijital Etik	6-10 yıl	42	1,4471	,56309	2,402	,070
	11-20 yıl	23	1,4928	,56836		
	21 yıl ve üzeri	17	1,4118	,44055		

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Analiz sonuçlarına göre dijital etik puanının yaş bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dijital etik puanının cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Parsak'a (2021) ait çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital etik düzeylerinin; Kurt ve Teker'e (2017) ait çalışmada öğretmen adaylarının net-etik davranışlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Dijital etik puanının medeni durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dijital etik puanının öğrenim durumu bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ortalama puanlara göre yüksek lisans mezunlarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Erdoğan ve diğerlerine (2017) yaptığı çalışmada dijital etiğin katılımcıların öğrenim durumu bakımından anlamlı farklılık tespit etmişlerdir. Bu sonuç araştırmamızın sonucunu desteklemektedir.

Dijital etik puanının çalışılan okulda görev yapma süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Dijital etik puanının mesleki kıdem bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Sakallı (2015) yaptığı çalışmada okulda görev yapma süresinin dijital etik ile ilişkisinde anlamlı farklılık tespit etmemiştir.

4.1. Öneriler

Öğretmenlerin dijital etik konusunda bilgilerinin artırılması için eğitimler düzenlenebilir. Bundan sonraki çalışmalarda okul yöneticilerinin de görüşleri alınarak dijital etik konusundaki yeterlilikleri araştırılabilir.

Yapılacak olan çalışmalarda katılımcı sayısı artırılırsa daha geniş kitlelerden veriler elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Beck, U. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. London: Sage Publications.
- Ekşi, H. ve Ersoy, F. (2020). *Karakter ve değer eğitiminde rol model olarak öğretmen* (Ed: Ekşi, H. ve Katılmış, A.). *Karakter ve değerler eğitimi*, Ankara: Nobel.
- Erol, N. (2011). Toplumsal değişme ve eğitim: Temel ilişkiler, çelişkiler, tartışmalar. *Gazi Akademik Bakış*, 9, 109-122.
- Henshall, A. (2018). *What is digital ethics?: 10 key issues which will shape our future*. process.st: <https://www.process.st/digital-ethics/> adresinden alındı
- Hill, A. L. (2004). Ethical analysis in counseling: A case for the narrative ethics, moral and virtue ethics. *Counseling and Values*, 48, 131-148
- Hoven, J. v. (2015). *Ethics for the digital age: where are the moral, Spaces*. H. Werthner, ve F. Harmelen içinde, *Informatics in the future*, Vienna: SpringerOpen.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- Karataş, S., Caner, M., Kahyaoğlu, R. B., ve Kâhya, S. (2019). Öğretmen adaylarının gözünden etik öğretmen ve öğretmenlik meslek etiği dersi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 29-49.

Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools* (2.Baskı). Washington DC: The International Society for Technology in Education (ISTE).

Şentürk, C. (2009). Öğretmenlik mesleğinde etik, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 10 (2), 35-50.

Yanıkaya, B. (2012). Televizyon haberciliği ve etik: Bildiklerimiz, bilmediklerimiz ve bilemediklerimiz arasında kaybolmamak için bir yol haritası, *Pi Dergisi*, Ocak Şubat.